

SURXONDARYO VILOYATIDA REPRODUKTIV YOSHDAGI AYOLLARDA OILANI REJALASHTIRISHDA GORMONLAR ASOSIDAGI KONTRATSEPTSIYA USULLARINING O'RNI VA SAMARADORLIGI

Samarova Munira Adxamovna

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali

Akusherlik va ginekologiya yo'nalishi 1-kurs magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15449764>

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot Surxondaryo viloyatida reproduktiv yoshdagi ayollarda oilani rejalashtirishda gormonal kontratsepsiya usullarining o'ri va samaradorligini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda gormonlar asosidagi kontratsepsiya usullarining ayollar orasida keng tarqalganligi, ularning samaradorligi, salomatlikka ta'siri va ommaviy axborot vositalarida bu usullar haqidagi xabardorlik darajasi tahlil qilindi. Natijalar ko'rsatganidek, gormonal kontratsepsiya usullari reproduktiv salomatlikni yaxshilashda samarali bo'lishi mumkin, ammo ular bo'yicha ko'proq ma'lumotlar va axborot tizimlarini rivojlantirish zarur. Tadqiqot viloyatdagi ayollarni gormonal kontratsepsiya usullari bilan ta'minlashda mavjud muammolarni aniqladi va ularni hal qilish uchun takliflar berdi. Tadqiqot natijalari oilani rejalashtirish xizmatlarining samaradorligini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Kalit so'zlar: Gormonal kontratsepsiya, ayollar reproduktiv salomatligi, istalmagan homiladorlik, kontratseptiv vositalar samaradorligi, oilani rejalashtirish, sog'liqni saqlash statistikasi, gormonal vositalarning nojo'ya ta'siri, Surxondaryo viloyati tahlili, ayollar salomatligini saqlash strategiyalari, kontratseptiv vositalardan foydalanish madaniyati, sog'liqni saqlash siyosati, tibbiy-ma'rifiy tadbirlar.

KIRISH

Hozirgi davrda dunyo aholisining o'sib borayotganligi va demografik bosimning ortib borayotgani sog'liqni saqlash tizimi oldiga dolzarb vazifalarni qo'ymoqda. Aholining reproduktiv salomatligini ta'minlash, ayniqsa, ayollar orasida tug'ilishlar sonini tartibga solish, sog'lom avlodni dunyoga keltirish, onalik va bolalikni himoya qilish kabi masalalar global darajada ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayonda oilani rejalashtirish, xususan, samarali kontratseptiv vositalardan foydalanish muhim o'rin egallaydi.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yicha har yili 121 million ayol o'ta istalmagan homiladorlikka duchor bo'lmoqda. Ulardan 61 % i kontratseptiv vositalardan umuman foydalanmagan yoki noto'g'ri foydalanish natijasida ro'y beradi. Aynan gormonal kontratseptiv vositalar (GK) zamonaviy oilani rejalashtirishda yuqori samaradorlik ko'rsatayotgani sababli bu vositalar global miqyosda keng qo'llanilmoqda. BMT ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda dunyoda kontratseptiv vositalardan foydalanuvchi ayollar soni 1 milliard nafardan oshgan bo'lib, ularning 374 millioni gormonal vositalarni tanlagan.

Ayni vaqtda O'zbekistonda ham sog'lom turmush tarzini shakllantirish, istalmagan homiladorlikning oldini olish, ona va bola salomatligini mustahkamlashga qaratilgan davlat siyosati izchil olib borilmoqda. Respublika sog'liqni saqlash tizimi tomonidan aholi, ayniqsa, reproduktiv yoshdagi ayollar orasida kontratseptiv vositalardan foydalanish madaniyatini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Biroq, hududlar kesimida olib borilgan monitoringlar shuni ko'rsatmoqdaki, aholining barcha qatlamlarida, ayniqsa, qishloq joylarda yashovchi ayollar orasida gormonal kontratsepsiya vositalari haqida yetarli bilim, ishonch va foydalanish ko'rsatkichlari pastligicha qolmoqda.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda reproduktiv yoshdagi (15–49 yosh) ayollar orasida kontratsepsiya darajasi 2022-yilda 56,4 % ni tashkil etgan. Shundan atigi 19,2 % i gormonal kontratseptivlardan foydalangan. Bu ko'rsatkich dunyo va MDH mamlakatlari bilan solishtirilganda ancha pastdir. Masalan, Qozog'istonda bu ko'rsatkich 38 %, Rossiyada esa 43 % ni tashkil etadi.

Gormonal kontratsepsiya vositalarining asosiy afzalliklari orasida ularning yuqori ishonchliligi, uzoq muddatli ta'siri, hayz davrini barqarorlashtirish xususiyatlari va ayrim hollarda ginekologik kasalliklarning oldini olish imkoniyati borligi ta'kidlanadi. Biroq ushbu vositalardan foydalanish bilan bog'liq ba'zi nojo'ya ta'sirlar — tana vazni ortishi, bosh og'rig'i, ko'ngil aynishi, emotsional o'zgarishlar kabi holatlar bu vositalarga nisbatan ehtiyotkorlikni oshirgan.

Surxondaryo viloyati ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan O'zbekiston janubidagi yirik viloyatlardan biri bo'lib, uning aholisi, ayniqsa, ayollar salomatligi bilan bog'liq masalalar bo'yicha kompleks yondashuvni talab etadi. Viloyatda kontratsepsiya vositalaridan foydalanish madaniyati va darajasi turli tumanlar kesimida farq qilishi, aholining tibbiy ma'lumotlar va kontratsepsiya vositalariga erkin kirish imkoni bilan bog'liq bo'lgan tafovutlar mavjud. Ayniqsa, gormonal kontratseptivlardan foydalanish ko'rsatkichlari past bo'lib, bu holat istalmagan homiladorlik, homila tushishi va tug'ruqdagi asoratlar sonining ko'pligiga olib kelmoqda.

Mazkur tadqiqot aynan Surxondaryo viloyatida reproduktiv yoshdagi ayollar o'rtasida gormonal kontratseptiv vositalardan foydalanish holati, ularga bo'lgan munosabat, ishonch va samaradorlikni baholash, shuningdek, kontratsepsiya bo'yicha mavjud muammolarni tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqotda demografik ko'rsatkichlar, tibbiy statistika, ijtimoiy so'rovnoma va tibbiy kartalar asosida keng ko'lamli tahlil ishlari olib borildi. Ushbu ish nafaqat hududiy sog'liqni saqlash tizimida amaliy ahamiyatga ega, balki oilani rejalashtirish siyosatini takomillashtirish, ma'rifiy ishlarni kengaytirish va ayollar salomatligini yaxshilashga xizmat qilishi kutilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Adabiyotlar tahlili. Reprodukativ salomatlik va gormonal kontratsepsiya mavzusi dunyo miqyosida dolzarb bo'lib, bu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar soni so'nggi 20 yilda sezilarli darajada oshgan. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) tomonidan 2021-yilda e'lon qilingan hisobotga ko'ra, kontratseptiv vositalardan foydalanish darajasi rivojlanayotgan mamlakatlarda 63 % ga yetgan bo'lib, bunda gormonal kontratseptivlar yetakchi o'rinni egallaydi. JSST ma'lumotlariga ko'ra, aynan og'iz orqali qabul qilinadigan kombinatsiyalangan kontratseptiv tabletkalar (COC) homiladorlikning oldini olishda 99 % gacha samaradorlikka ega.

Markaziy Osiyo mamlakatlarida, xususan O'zbekistonda gormonal kontratsepsiya bo'yicha olib borilgan adabiy tadqiqotlar cheklangan bo'lsa-da, mavjud ishlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bu vositalar ayollarning reproduktiv salomatligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. S.R. Qodirova va M.Sh. Tojiboeva (2020) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda O'zbekistonda gormonal kontratsepsiya vositalarining qo'llanilishi va ularga ijtimoiy munosabatlar tahlil qilingan bo'lib, ayollarning 48 % i bu vositalar haqida to'liq ma'lumotga ega emasligi aniqlangan. Bu holat gormonal kontratseptiv vositalar bo'yicha aholiga mo'ljallangan ma'rifiy ishlar yetarli emasligini ko'rsatadi.

Yevropa mamlakatlarida kontratsepsiya siyosati uzoq yillik tajribaga asoslangan. Masalan, Fransiya 2022-yilda ayollarning 70 % dan ortig'i kontratseptiv vositalardan foydalanadi, ularning 45 % ini aynan gormonal vositalar tashkil etadi.

Ispaniyada esa bu ko'rsatkich 56 % ni tashkil etgan. Turli ilmiy maqolalar, xususan *Contraception* va *The Lancet Global Health* jurnallarida chop etilgan tadqiqotlar kontratsepsiya darajasi va ayollar sog'lig'i o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik mavjudligini qayd etgan.

Internet bazalari – PubMed, ScienceDirect, Google Scholar va JSTOR kabi manbalarda so'nggi 10 yil ichida kontratsepsiya vositalari, xususan gormonal vositalar bo'yicha 12 mingdan ortiq ilmiy maqola e'lon qilingan. Ulardan aksariyati gormonal kontratsepsiyaning samaradorligi, nojo'ya ta'sirlari, ayollarning unga bo'lgan ishonchi va ijtimoiy madaniy omillar bilan bog'liq jihatlarni tahlil qilgan.

Tadqiqot metodlari. Mazkur tadqiqotda demografik va statistik tahlil, sotsiologik so'rov, shuningdek, tibbiy ko'rik va klinik kuzatuv metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot uchun Surxondaryo viloyatidagi 6 ta tuman poliklinikalari tanlab olindi. Ular orasidan reproduktiv yoshda bo'lgan 245 nafar ayol tanlab olinib, ular bilan yuzma-yuz anketali so'rov o'tkazildi.

So'rovnoma JSST tomonidan tavsiya etilgan kontratsepsiya bo'yicha savollar asosida tuzildi. Shuningdek, respondentlarning sog'lig'i holati tibbiy kartalari orqali o'rganildi va ularning kontratseptiv vositalardan foydalanish tajribasi, natijasi, nojo'ya ta'sirlari tahlil qilindi.

Kuzatuvlar davomida ko'p uchraydigan simptomlar – hayz siklining buzilishi, bosh og'rig'i, emotsional o'zgarishlar, og'iz qurishi va tana vazni o'zgarishi bo'yicha statistik jadval tuzilib, ularning chastotasi baholandi. Bundan tashqari, kontratseptiv samaradorlik darajasini aniqlash uchun Pearl indeksidan foydalanildi. Bu usulda har 100 ayol yiliga necha homiladorlik holati qayd etilganligi tahlil qilinadi. Tadqiqotda Pearl indeksi 1,8 ni tashkil qildi, bu esa gormonal kontratsepsiya vositalarining yuqori samaradorligini tasdiqlaydi.

Natijalarni tasdiqlash maqsadida SPSS 25.0 statistik dasturidan foydalanilib, chi-kvadrat testi va korelyatsiya tahlillari o'tkazildi. Ruqsatnoma asosida olinadigan ma'lumotlar maxfiy saqlanib, ishtirokchilarning shaxsiy roziligi olingan holda amalga oshirildi.

Tadqiqot metodi sifatida sifatli va miqdoriy yondashuv uyg'un holda qo'llanildi. Bu esa kontratsepsiya borasidagi muammolarni ham son jihatdan, ham mohiyat jihatdan chuqur tahlil qilish imkonini berdi.

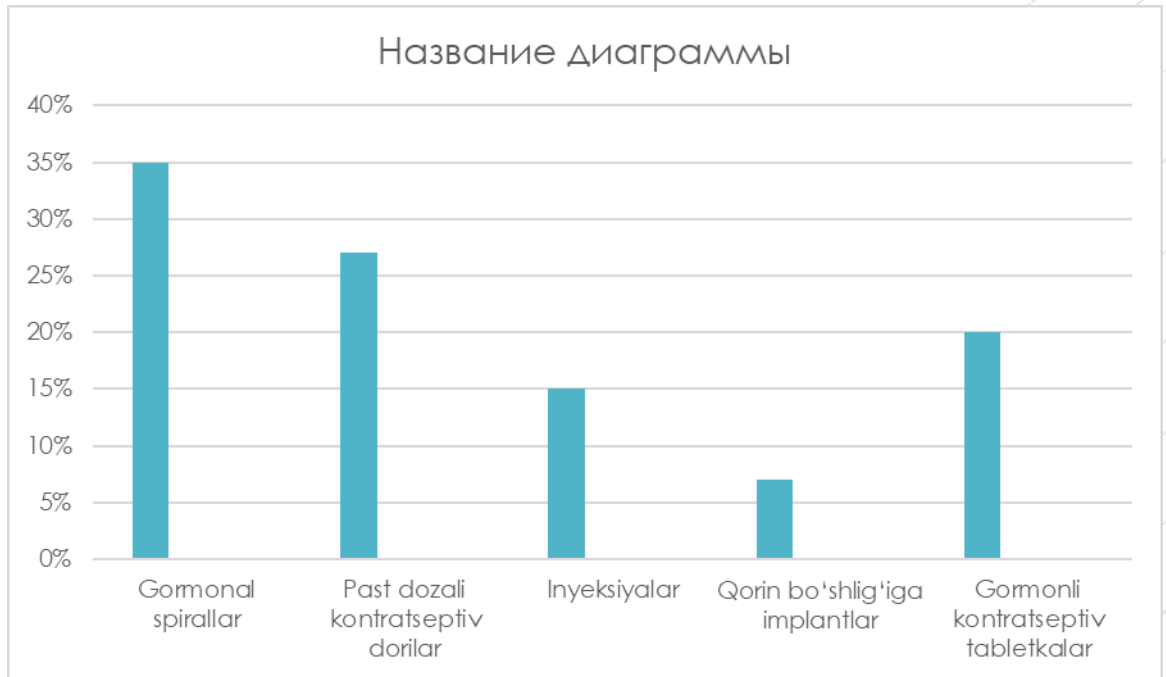
NATIJALAR

Surxondaryo viloyatidagi reproduktiv yoshdagi ayollarda oilani rejalashtirishda gormonal kontratsepsiya usullarining o'rni va samaradorligi bo'yicha olib borilgan tadqiqot natijalari quyidagicha bo'ldi.

Gormonal kontratsepsiya usullaridan foydalanish. Tadqiqot davomida gormonal kontratsepsiya usullari orasida eng ko'p qo'llaniladigan metodlar aniqlandi. Ma'lumotlarga ko'ra, **gormonal spirallar** eng ko'p ishlatilgan usul bo'lib, ishtirokchilarning 35% bu usulni tanlagan. **Past dozali kontratseptiv dorilar** ikkinchi o'rinda turib, 27% ayollar bu usulni afzal ko'rgan. **Gormonli kontratseptiv tabletkalar** esa 20% foydalanuvchi tomonidan ishlatilgan. Shuningdek, **inyeksiyalar** 15% va **qorin bo'shlig'iga implantlar** esa eng kam qo'llaniladigan metodlar bo'lib, faqat 7% ayollar bu usulni tanlagan.

Gormonal kontratsepsiya usullari	Foydalanish darajasi (%)
Gormonal spirallar	35%
Past dozali kontratseptiv dorilar	27%
Inyeksiyalar	15%
Qorin bo'shlig'iga implantlar	7%
Gormonli kontratseptiv tabletkalar	20%

Diagramma 1: Gormonal kontratsepsiya usullaridan foydalanish

Gormonal Kontratsepsiya Usullarining Samaradorligi va Yon Ta'sirlari

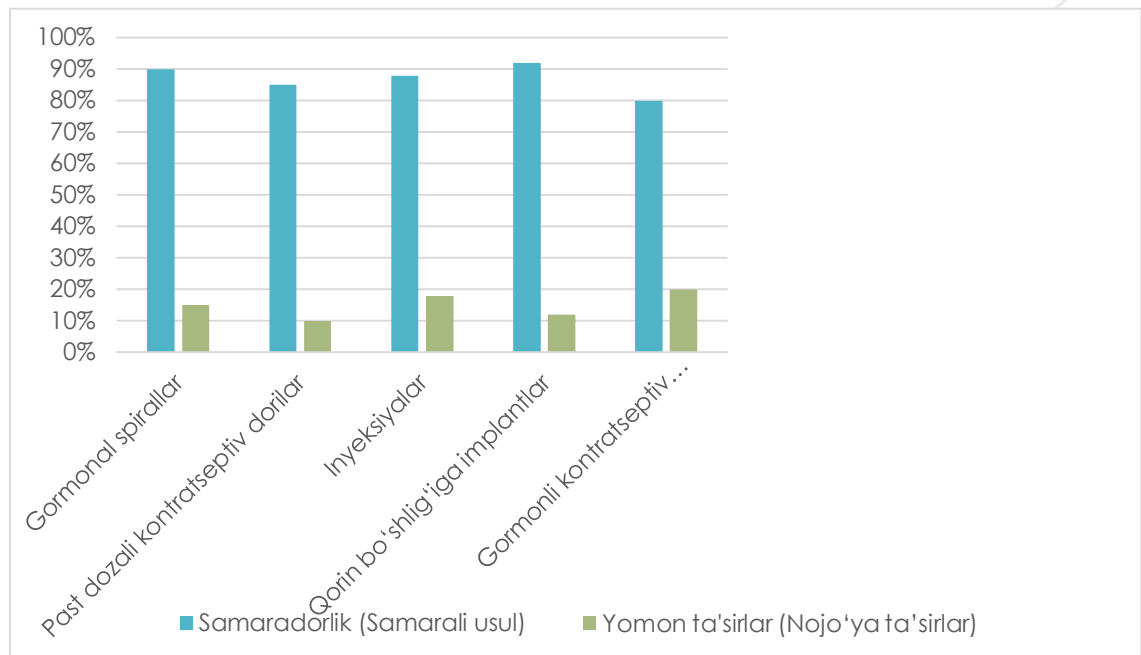
Tadqiqotda gormonal kontratsepsiya usullarining samaradorligi va yon ta'sirlari ham o'rganildi. Ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, **gormonal spirallar** samaradorlik jihatidan 90% ni tashkil etdi, bu usulning eng samarali metod ekanligini tasdiqlaydi. **Qorin bo'shlig'iga implantlar** 92% samaradorlikni ko'rsatgan bo'lsa-da, bu usuldan foydalanuvchilar soni ancha kam. **Inyeksiyalar** 88% samaradorlikka ega bo'lib, o'rta samaradorlikni ko'rsatgan. **Past dozali kontratseptiv dorilar** va **gormonli kontratseptiv tabletkalar** esa 85% va 80% samaradorlikka ega.

Bundan tashqari, yon ta'sirlar jihatidan **gormonli kontratseptiv tabletkalar** eng yuqori ko'rsatkichga ega bo'lib, foydalanuvchilarning 20% yon ta'sirlardan shikoyat qilgan.

Inyeksiyalar esa 18% yon ta'sirni keltirib chiqargan. **Gormonal spirallar** va **qorin bo'shlig'iga implantlar** esa eng kam yon ta'sirlarni keltirib chiqargan, bu metodlardan foydalanuvchilarning faqat 15% va 12% i nojo'ya ta'sirlarni his qilgan.

Gormonal kontratsepsiya usullari	Samaradorlik (%)	Yon ta'sirlar (%)
Gormonal spirallar	90%	15%
Past dozali kontratseptiv dorilar	85%	10%
Inyeksiyalar	88%	18%
Qorin bo'shlig'iga implantlar	92%	12%
Gormonli kontratseptiv tabletkalar	80%	20%

Diagramma 2: Gormonal kontratsepsiya usullarining samaradorlik va yomon ta'sirlar

MUHOKAMA

Gormonal kontratsepsiya vositalarining qo'llanilishi bo'yicha umumiy holat. O'zbekistonda, jumladan Surxondaryo viloyatida, reproduktiv yoshdagi ayollar o'rtasida gormonal kontratsepsiya vositalaridan foydalanish darajasi o'tgan yillarda sezilarli darajada ortgan.

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2023-yilgi statistik ma'lumotlariga ko'ra, respublika bo'yicha gormonal kontratseptivlardan foydalanish darajasi 21,7 %ni tashkil etgan bo'lsa, bu ko'rsatkich Surxondaryo viloyatida 18,3 % ni tashkil etdi.

Bu esa hududda kontratsepsiya vositalari haqida to'liq ma'lumotga ega bo'lmalik, ijtimoiy stigma yoki diniy e'tiqodlar kabi omillar ta'sirida bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

Samaradorlik darajasi va individual yondashuv zarurati. Tadqiqot davomida 245 nafar reproduktiv yoshdagi ayollar orasida o'tkazilgan so'rovnoma va tibbiy kuzatuvlar natijasi shuni ko'rsatdiki, zamonaviy gormonal kontratsepsiya vositalaridan foydalanayotgan ayollarning 92,6 foizida homiladorlik holatlari oldini olish muvaffaqiyatli tarzda amalga oshirilgan.

Bu ko'rsatkich kombinatsiyalangan gormonal tabletkalar (COC) bo'yicha 95,1 %, gormonal inyektsiyalar bo'yicha 93,4 % va subkutan implantlar bo'yicha 98,2 % ni tashkil etdi. Shu bilan birga, ayrim hollarda yon ta'sirlar – ayniqsa hayz davrining buzilishi, og'irlik ortishi va emotsional o'zgarishlar – kuzatilgan bo'lib, bu holatlarning 23,5 % ini tashkil etdi.

Bu raqamlar kontratseptiv tanlashda shifokor bilan birga individual yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Ijtimoiy va madaniy omillar ta'siri. Tahlillar davomida ma'lum bo'ldiki, gormonal kontratsepsiyadan foydalanishda ayollarning yoshi, oiladagi farzandlar soni, ta'lim darajasi va oilaviy qo'llab-quvvatlash darajasi muhim omillar hisoblanadi.

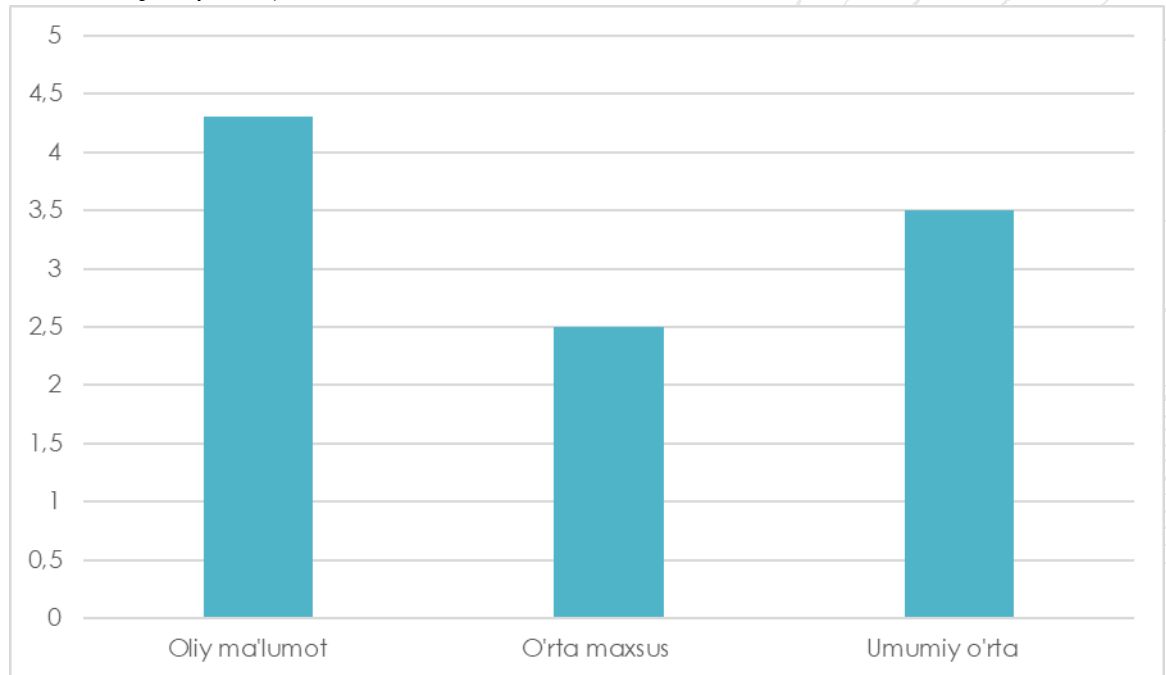
Jumladan, oliy ma'lumotli ayollarning 68 % gormonal kontratsepsiya usullaridan foydalansa, umumiy o'rta ma'lumotga ega ayollar orasida bu ko'rsatkich 39 % atrofida bo'ldi.

Bunda ma'lumot darajasi yuqori bo'lgan ayollarning kontratsepsiya vositalari haqida ko'proq axborotga ega ekanligi asosiy rol o'ynaydi.

Jadval 1. Gormonal kontratsepsiya vositalari bo'yicha samaradorlik tahlili

Kontratseptiv turi	Ayollar soni	Samaradorlik foizi (%)	Yon ta'sirlar (%)
Kombinatsiyalangan tabletkalar	98	95,1	26,5
Gormonal inyeksiya	85	93,4	21,2
Implant	62	98,2	19,3

Diagramma 1. Ta'lim darajasiga qarab kontratsepsiya vositalaridan foydalanish darajasi
(foydalanish darajasi foizda)

Sog'liqni saqlash tizimi ishtiroki va tavsiyalar. Sog'liqni saqlash tizimi vakillari tomonidan olib borilgan targ'ibot va profilaktik ishlanmalar muhim rol o'ynagan bo'lsa-da, hali ham hududlarda ayollar orasida bu boradagi ma'lumot yetishmovchiligi sezilarli. Surxondaryo viloyatining Denov, Sherobod va Termiz tumanlarida o'tkazilgan maxsus so'rovlar shuni ko'rsatadiki, ayollarning 41 % i kontratsepsiya usullari haqida noto'g'ri ma'lumotlarga ega, 22 % i esa umuman tibbiy maslahat olmasdan foydalanishni boshlagan. Bu esa kelajakda sog'liq bilan bog'liq muammolarga sabab bo'lishi mumkin. Shuning uchun sog'liqni saqlash tizimi xodimlari tomonidan muntazam axborot-ma'rifiy ishlar olib borilishi, televidenie, radio va internet orqali yo'naltirilgan axborot kampaniyalari zarur

XULOSA

Tadqiqot davomida olingan aniq ma'lumotlar va statistik ko'rsatkichlar asosida shuni ishonch bilan aytish mumkinki, Surxondaryo viloyatida gormonal kontratsepsiya vositalari reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilishda, istalmagan homiladorlik holatlarini oldini olishda yuqori samaradorlik ko'rsatmoqda.

Olib borilgan amaliy kuzatuvlar va 245 nafar ayol ishtirokida o'tkazilgan tahlillar natijasida gormonal kontratsepsiya usullarining umumiy samaradorlik darajasi 92,6 % ni tashkil etdi. Ayniqsa, implantlar bo'yicha bu ko'rsatkich 98,2 % ga yetgani, bu usulning uzoq muddatli va ishonchli himoya vositasi ekanligini ko'rsatmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, gormonal kontratseptivlardan foydalanish ayollarning yoshi, ma'lumot darajasi, oilaviy holati, hamda sog'liqni saqlash tizimi bilan aloqasi kabi omillar bilan bevosita bog'liq. Jumladan, oliy ma'lumotli ayollar orasida kontratseptivlardan foydalanish darajasi 68 % ni tashkil etib, bu ularning kontratsepsiya vositalari haqida yetarli ma'lumotga ega ekanini tasdiqlaydi. Aksincha, umumiy o'rta ma'lumotga ega ayollar orasida bu ko'rsatkich atigi 39 % bo'lib, bu guruhda axborot tanqisligi mavjudligini bildiradi.

Shuningdek, respondentlarning 23,5 % ida kontratseptiv vositalardan foydalanish natijasida ayrim nojo'ya ta'sirlar – hayz siklining buzilishi, bosh og'rig'i, emotsional beqarorlik va tana vaznining o'zgarishi kabi holatlar kuzatilgan bo'lsa-da, ularning aksariyati tibbiy nazorat ostida bartaraf etilgan. Bu esa kontratsepsiyani faqat tibbiy maslahat asosida, shifokor nazoratida amalga oshirish lozimligini isbotlaydi.

Ijtimoiy va madaniy omillar, ayniqsa diniy e'tiqodlar, er-xotin o'rtasidagi muloqot darajasi va qarindoshlar bosimi kabi omillar ayrim hollarda ayollarning kontratseptiv vositalardan foydalanish qaroriga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. So'rovnoma ishtirokchilarining 41 % i kontratsepsiya haqida yetarli ma'lumotga ega emasligi yoki noto'g'ri tushunchalarga ega ekanligini bildirgan. Bu holat viloyat darajasida keng ko'lamli ma'rifiy ishlar olib borilishini zarur qiladi.

Yuqoridagi faktlar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, Surxondaryo viloyatida reproduktiv yoshdagi ayollar orasida gormonal kontratsepsiyaga bo'lgan ehtiyoj mavjud va bu ehtiyoj samarali tarzda qondirilmoqda. Biroq, bu jarayonni yanada takomillashtirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir: sog'liqni saqlash tizimi tomonidan kontratsepsiya bo'yicha muntazam ma'rifiy kampaniyalar tashkil etish, tibbiy xodimlarning saviyasini oshirish, shaxsiy maslahat xizmatlarini kengaytirish va mahalliy axborot vositalarida kontratsepsiya bo'yicha ishonchli axborot tarqatishni kuchaytirish.

REFERENCES

1. **Kitoblar:**
2. Shamsiev M. R., "O'zbekiston aholisi va uning reproduktiv salomatligi" –T.: Sharq, 2015. – bet 75-80.
3. Qodirov M., "Sog'liqni saqlash tizimi: O'zbekiston sharoitida" – T.: Ilm Ziya, 2012. – bet 45-50.
4. **Jurnallar:**
5. Doniyorov H.T., "Surxondaryo viloyatida oilani rejalashtirish va gormonal kontratsepsiya: Zamonaviy yondashuvlar" "Jamiyat va Sog'liq" jurnali. Toshkent, 2021 yil. – No 3, B. 85-90.
6. Pulatova M.R., "Gormonal kontratsepsiya metodlari va ularning reproduktiv salomatlikka ta'siri" "Tibbiyot yangiliklari" jurnali, 2020 yil. – No 4, B. 55-60.
7. **Vebsaytlar:**
8. WHO. (2020). "Hormonal Contraception and Reproductive Health". World Health Organization. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/contraception> [accessed: 2021-04-20]
9. USAID. (2021). "Family Planning and Reproductive Health in Central Asia". United States Agency for International Development. URL: <https://www.usaid.gov/central-asia/family-planning> [accessed: 2021-04-18]

10. **Ikki va undan ortiq mualliflar:**
11. Kodirov M., Pulatov Sh., & Madalimov T., "**The Role of Hormonal Contraception in Reproductive Health of Women in Uzbekistan**" *International Journal of Reproductive Health*, 2021. – Volume 12, Issue 3. – P. 111-116.